

Székely-Benczédi Endre

Fejreálltan

Elmeszégényítő minden
ami fent van
a fejreálltnak.

Lábainak könnyebb
ami lent,
mert fejével nem tehet
már semmit,
de lábaival
csillagot cselez.

Örökölt ösztöne a lépés,
ha sziklaperemre áll,
hát akkor is!

Feje tetején csak
a gravitáció öltött testet,
lábujjain a csillagok,

amiket vágyaknak
nevezett, mert földi
létebe nem valók.

Erdélyi történelmi népballadák

II.

Válogatta: Ráduly János

TÖRTÉNELMI NÉPBALLADÁINK

II. Rákóczi György 1657-es, szerencsétlenül végződő lengyelországi hadjáratának eseményei is visszhangra találtak a népköltészetben. „Tízennyolcezeren vagyunk nagy ínségben” — panasolja a rabságba hurcolt magyar vitéz. Emek korból való a *Basa Pista* tragédiáját megéneklő szövegünk is, amelynek hőse „Lengyelországnak határán” csatázik meg a gyilkosokkal. Pontosan adathozható a *Rákóczi Sámuel*-ballada keletkezése: „II. Rákóczi László (kinek neve a balladában Sámuelre változott) II. Rákóczi György erdélyi fejedelem unokatestvére volt, 1662-ben vakmerő csellel vissza akarta foglalni a töröktől Nagyváradot. Kísérlete azonban nem sikerült, elfogták, bebörtönözték és kivégezték” (Farágó, 1965. 279).

Épp ezekben az években — pontosítva: 1658-ban — keletkezett a *Vitéz Kádár István* históriás ének is, amelynek egyes epizódjai a nép ajkára kerültek, dallamos szövegváltozataikat a későbbi

gyűjtők megtalálták, rögzítették (Ráduly, 2009. 17-20.).

Külön szólunk a *Kerekes Izsák*-balladáról, amelynek szüzséje régi-régi motívumok újrafogalmazott részleteit őrizte meg, akárcsak a Szilágyi és Hagymási. Kutatóink joggal állapították meg, hogy a ballada „az elveszett hősi epika nagyon kevés kimutatható maradványainak egyike” (Demény István Pál, 1980. 5.).

Mikor történhetett az újrafogalmazás? Faragó József kutatásai szerint valamikor az 1700-as évek legelején, II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának éveiben, „amikor Szeben helyőrsége gyakran megtámadta a környező falukat” (Farágó, 1965. 284.)

Kiadványunkban beiktattuk a *Rákóczi-nóta* című verset is, amelyet ballada kesergőnek, a hős elődök nagy megidézőjének tekintünk. Lám: „Tenger rajtunk a fegyver, / Mert a német rajtunk hever, / S igen ver.” Szövegéről ilyen fölemelően nyilatkoztak a ku-